

26/4/84

ELLLENGUATGE

Hipèrboles

L' escriptor Josep Pla solia dir que la gent d'aquest país té una tendència a la hipèrbole, és a dir, a l'exageració evident. Però ell mateix no deixava d'incórrer en afirmacions hipèrbòliques. Així, després d'haver explicat que s'havia cruspit un plat de pèsols primerencs, afirmava, com a home refinat que era en matèria de gastronomia, que eren immenjables. ¿Com podien ésser immenjables si ell, al capdavant, bé se'ls havia menjat? En realitat, no era sinó qüestió d'un ús hipèrbòlic, d'altra banda ben freqüent, de l'adjectiu *immenjable*, que significa pròpiament "que no es pot menjar", però al qual s'atribueix el sentit, molt més atenuat, "de qualitat molt dolenta".

Aquest ús hipèrbòlic que es fa d'un adjectiu com *immenjable*, o si es vol, dit altrament, el seu ús amb un valor atenuat, és molt habitual amb d'altres adjectius de formació semblant, i té les arrels en les hipèrboles tan freqüents que es fan en l'ús del verb *poder* en frases negatives (àdhuc prescindint de l'ambivalència d'aquest verb: possibilitat física i possibilitat moral o legal). Quantes coses hi ha que no es poden fer, o que no poden ésser, i que tanmateix es fan, o que realment són! El mateix s'esdevé, doncs, amb diversos adjectius de significació negativa formats amb els sufixos de derivació *able* i *ible*, que indiquen possibilitat de realització de l'acció expressada pel mot primitiu. A més de *immenjable*, amb que hem introduït aquest comentari, el cas que hem descrit s'esdevé sovint amb adjectius com *indescrïptible*, *indiscrïptible*, *inaguantable*, *inimitable*, *incomparable*, *ingovernable*, *inhabitable*, *inqualificable*, *intractable*, *intransitable* i encara alguns més. No és rar, efectivament, que un escriptor descrigui allò que ha qualificat d'indescrïptible —com la bellesa d'un paisatge—, o que hom discuteixi de coses que ha dit que eren indiscrïptibles, o que aguantem coses inaguantables o que transitem per camins que hem dit que eren intransitables, i, llevat de casos molt exagerats, no fóra procedent de retreure l'ús d'aquests adjectius perquè, com hem dit, convenim a atribuir-los un valor atenuat. Potser, més aviat, el que caldria és admetre explícitament aquest valor, tal com el Diccionari Fabra ja fa en alguns casos. Així, per a *incalculable* i *inviolable*, al costat dels significats respectius "no calculable" i "que no es pot violar", accepta també els significats "molt considerable" i "que no s'ha de violar", que exclouen la idea d'impossibilitat.

Albert Jané